

הסוגיא השישית: 'פרחי כהונה' (נב ע"ב)

וארבעה ילדים של פרחי כהונה ובידיהם כדי שמן של מאה ועשרים לוג.

[1] איבעיא להו: מאה ועשרים לוג כולהו, או דלמא לכל חד וחד?	א. שאלה פרשנית על המשנה, ותשובה על פי ברייתא
[2] תא שמע: ובידיהם כדי שמן של שלשים שלשים לוג, שהם כולם מאה ועשרים לוג.	
[3] תנא: והן משובחין היו יותר מבנה של מרתא בת בייתוס. אמרו על בנה של מרתא בת בייתוס שהיה נוטל שתי ירכות של שור הגדול, שלקוח באלף זוז, ומהלך עקב בצד גודל. ולא הניחודו אחיו הכהנים לעשות כן משום ברב עם הדרת מלך.	ב. המשך ברייתא
[4] מאי משובחים? אילימא משום יוקרא – הני יקירי טפי! – אלא, התם כבש ומרובע ולא זקיף, הכא סולמות, וזקיף טובא.	ג. שאלה פרשנית על הברייתא, ותשובה

מסורת התלמוד

[1] ירושלמי סוכה ה ב, נה ע"ב. [3] אמרו על בנה של מרתא בת בייתוס... עקב בצד גודל. תוספתא יומא א יד (מהד' ליברמן, עמ' 226). ברוב עם הדרת מלך. משלי יד כח.

רש"י

והן משובחין בדבר זה היו משובחים בכחם, יותר מבנה של מרתא. בנה של מרתא בת בייתוס כהן היה. עקב בצד גודל הוליכן בכבש בנחת עקב רגל אחד בצד גודל של חבירתה, ודרך נושאי משאוי לרוץ. ולא הניחוהו אחיו הכהנים להוליך שני אברים, אלא כמנין המפורש בסדר יומא (כו, ב): פר קרב בעשרים וארבעה, משום ברוב עם הדרת מלך. אי משום יוקרא כובד המשווי. הנך יקירי טפי שתי יריכות כאילו כבידות משלשים לוג. כבש ומרובע הכבש היה משפע בשיפוע אורך קרוב ארבע אמות שיפוע לכל אמה גובה, דשתיים ושלשים אמה אורך לתשעה גובה.

תקציר

לפי משנה סוכה ה ב העלו ארבעה פרחי כהונה, ילדים ממשפחות הכהונה, מאה ועשרים לוג של שמן בסולמות כדי להדליק את המנורות בשמחת בית השואבה. בסוגיא שלנו מובאת ברייתא ולפיה כל פרח כהונה נשא שלושים לוג של שמן, ובכך היו משובחים יותר מבנה של מרתא בת בייתוס שהיה מעלה כמות גדולה של בשר קרבנות בכבש המזבח עד שמחו אחיו בידו. הגמרא מסבירה שיתרונם של פרחי הכהונה במשנה שלנו הוא משום שהמדרון תלול יותר בסולמות הזקופים מכפי שהוא בכבש.

הבאת ברייתא זו היא דוגמא נוספת לנטיית הבבלי להמעיט באופייה הנסי של שמחת בית השואבה. מהשוואה של סיפור בנה של מרתא בת בייתוס בברייתא זו לתיאורים שבמשנה יומא ב ז ובתוספתא יומא א יג עולה שהמחאה נגד בנה של מרתא נוספה במקור שלנו כדי להאדיר את פרחי הכהונה בהשוואה אליו.

מהלך הסוגיא ותולדותיה

לפי משנה סוכה ה ב נפתחו אירועי שמחת בית השואבה כל לילה בהדלקת המנורות. ארבעה ילדים של פרחי כהונה עלו בסולמות אל נרות המנורות "ובידיהם כדי שמן של מאה ועשרים לוג". הן בבבלי כאן הן בירושלמי סוכה ה ב, נה ע"ב, שואלים לפשר מאה ועשרים הלוג הללו: האם בכל כד וכד מאה ועשרים לוג, או שבסך הכול העלו ארבעת הילדים מאה ועשרים לוג שמן בסולמות? בירושלמי השאלה מנוסחת "מה, ביד כולהם מאה ועשרים לוג, או ביד כל אחד ואחד מאה ועשרים לוג?", ונשארת ללא תשובה. לעומת זאת, בסוגיא שלנו בבבלי מפשרים איבעיא זו על פי ברייתא המובאת בפיסקאות [2-3]:

...ובידיהם כדי שמן של שלשים שלשים לוג, שהם כולם מאה ועשרים לוג. והן משובחין היו יותר מבנה של מרתא בת בייתוס. אמרו על בנה של מרתא בת בייתוס שהיה נוטל שתי ירכות של שור הגדול, שלקוח באלף זוז, ומהלך עקב בצד גודל. ולא הניחוהו אחיו הכהנים לעשות כן משום ברב עם הדרת מלך.

ברייתא זו מצטיירת כגירסא מורחבת של משנתנו, אך היא איננה מופיעה בתוספתא סוכה, ולא מצאנו לה מקבילה בשום מקום אחר. היא נוגדת את המגמה להפליג בתיאורי שמחת בית השואבה שאותה ראינו בסוגיא הקודמת והבאה לידי ביטוי בפיסקא [4] שבסוגיא זו, שכן ממנה יוצא שהפרשנות הפחות מרשימה ל"בידיהם כדי שמן של מאה ועשרים לוג" היא הנכונה – מדובר במאה ועשרים לוג בסך הכול, ולא במאה ועשרים לוג לכל אחד ואחד. אפשר שמשום כך בחרו שלא להביא ברייתא זו בירושלמי; כבר ראינו בדיון בסוגיא הקודמת שהירושלמי הקפיד להביא את דעת בר קפרא, שהמנורות היו בגובה מאה אמה, אף על פי שלא היה מקום למנורות גדולות כאלה בעזרה, והירושלמי שש להביא ברייתא שלפיה הועמדו המנורות במקומן דרך נס.¹ ואם בנס מדובר, מדוע לא להפליג בדמיון ולתאר שילדים משובחים אלו מפרחי כהונה העלו כל אחד ואחד מאה ועשרים לוג שמן בסולם? אך הבבלי, שכפי שראינו בסוגיא הקודמת בחר בפרשנות המציאותית יותר ולפיה המנורות היו גבוהות חמישים אמה, לא נרתע מלהביא את הברייתא המציאותית יותר שלפיה כל ילד סחב בסולם שלושים לוג שמן.

ובאמת הברייתא הזאת, המספרת בשבחם של פרחי כהונה אלו ומשווה בין הישגם לבין זה של בנה של מרתא בת בייתוס, שוללת מינה ובה את התפיסה שלפיה אירועי שמחת בית השואבה היו מעשי נסים, שכן אם בנס מדובר, אין זה שבחם של פרחי הכהונה אלא שבחו של הקב"ה. דווקא הגישה המציאותית, המפליגה עד קצה האפשרות הטבעית, היא המאפשרת לספר בשבחם של הילדים שהעלו את השמן לראש המנורה.

הברייתא המובאת בסוגיא משווה בין מעשה פרחי הכהונה הללו, שכל אחד מהם העלה שלושים לוג שמן בסולמות לראשי מנורות הזקופות חמישים אמה,² לבין מעשה בנה של מרתא בת בייתוס, שהעלה שתי ירכיים של שור גדול בכבש. סיפור בנה של מרתא בת בייתוס מופיע בתוספתא יומא א יד (מהד' ליברמן, עמ' 226): "מעשה בבניה של מרתא בת בייתוס שהיה אחד מהן נוטל שתי ירכיות בשתי אצבעותיו משור לקוח באלף דינרין, והיה מהלך עקב בצד גודל ומעלה אותן לגבי מזבח".³ הברייתא שלנו מוסיפה את העובדה שאחיו הכהנים מנעו ממנו להמשיך לעשות כן, משום שביקשו לשתף כמה שיותר כוהנים בעבודה.

לפי משנה יומא ב ז ותוספתא יומא א יג (מהד' ליברמן, עמ' 225-226), הסמוכה בתוספתא לפני הברייתא המקבילה לברייתא שלנו, בקרבנות ציבור הקפידו לחלק את העלאת הרגליים בין כמה וכמה כוהנים, "אבל קרבנות יחיד כל הרוצה להקריב מקריב". נראה ברור שהתוספתא מעמידה את הקרבן של בנה של מרתא בת בייתוס בקרבן יחיד, שכן התוספתא מסמיכה את המעשה להלכה זו של קרבנות יחיד, כפי שהעיר שאול ליברמן.⁴ ליברמן סבור שגם הברייתא שבסוגיא שלנו בבבלי מעמידה את המעשה בקרבן יחיד, ואחיו הכהנים לא הרשו לבנה של מרתא בת בייתוס להמשיך לעשות כן אף אם עקרונית הדבר אפשרי, משום ברוב עם הדרת מלך.⁵ אך יותר נראה שהבבלי חלוק על הירושלמי בעניין זה וסבור שמדובר היה בקרבן ציבור, ולכן הוסיף את ההסתייגות ממעשה בנה של מרתא בת בייתוס. הפרשנות של הבבלי אינה מוכרחת, וניכר שהבבלי ביקש להסתייג ממעשה זה ולכן קבע שמדובר היה בקרבן ציבור ובנה של מרתא בת בייתוס עשה כן שלא ברשות. נראה שההסתייגות ממעשה בנה של מרתא בת בייתוס משרתת את המגמה של הברייתא שבבבלי כולה, לשבח את פרחי הכהונה על חשבון בנה של מרתא בת בייתוס. מעשה בנה של מרתא בת בייתוס משובח הוא, ואף על פי כן מעשה פרחי הכהונה משובח ממנו הן מבחינת ההישג האתלטי והן מבחינה הלכתית.⁶

2 ברוב עדי הנוסח לא טרח הבבלי לחזור על המספר "חמישים אמה", המוזכר בברייתא המובאת סמוך לפני סוגיא זו, בפרק ה, סוגיא ה, "מנורה". אך בכ"י מינכן במקום "התם כבש ומרובע ולא זקיף, הכא סולמות וזקיף טובא" מצאנו "התם כבש עשרה אמות ולא זקיף, הכ' סולם חמש עשרה אמי וזקיף". למספר "חמש עשרה אמה" ראו לעיל, הדיון בפרק ה, סוגיא ה, 'מנורה', מדור 'מהלך הסוגיא ותולדותיה'; הערה 5.

3 לשאלת המעשה המדויק של בנה של מרתא בת בייתוס, אם העלה את הירכיים אל הכבש או מן הכבש למזבח, ולמשמעות ההליכה עקב בצד אגודל, ראו ש' ליברמן, תוספתא כפשוטה ד, מועד, עמ' 741, וציונים שם.

4 ליברמן, שם, עמ' 741-742.

5 שם, עמ' 742.

6 גם במקום אחר שבו מוזכרת מרתא בת בייתוס מצאנו שהבבלי דורש לגנות את אשר מסופר במקורות התנאיים ללא הטלת דופי. לפי משנה יבמות ו ד קידש יהושע בן גמלא את האלמנה מרתא בת בייתוס ואחר כך מינהו המלך לכהונה הגדולה, ואף על פי כן כינסה, וזאת בהתאם להלכה שבמשנה שם. אך הבבלי שם, יבמות טא ע"א, מדייק מלשון המשנה שהמלך מינהו אך הוא לא נתמנה על ידי חבריו כפי שצריך היה להיות, ורב יוסף חושד בכך שמרתא בת בייתוס שיחדה את המלך בתרוב של דינרים כדי למנותו. דיוק זה לגנאי דומה לתוספתא שבברייתא שלנו המגנה את בנה של מרתא בת בייתוס על מעשה שסופר לכתחילה בשבחו.